LAWO
CLASSICS
CATHARINUS ELLING
WORKS FOR PIANO
Et kjærlighetsdikt
Rune Alver

Den norske komponisten Catharinus Elling (1858-1942) etterlot seg et stort og interessant materiale for klaver. Musikken har aldri tidligere vært spilt inn. Men nå får publikum endelig et innblikk i hans toneverden!

Catharinus Elling ble født den 13. september 1858 i Kristiania. Begge foreldrene var musikalske, og sønnens musikkundervisning begynte tidlig. I 1874 startet Elling et studium i filologi ved Universitetet i Kristiania, og avla i 1883 embetseksamen. Det var likevel musikken han ønsket å vie seg til, og som en del av studiene fordypet han seg i årene 1877–78 i klaver og komposisjon i Leipzig.

Som for så mange komponister fra samme tid var Grieg døråpner for Elling, både musikalsk og i mer praktisk forstand. Elling fikk sine første komposisjoner publisert i 1881, men holdt i de første årene en nokså lav profil i norsk musikkliv, på en tid da han hovedsaklig var kjent som musikkritiker i *Dagbladet* og *Ny Illustreret Tidende*. I 1884 holdt han sin første konsertaften med egne komposisjoner, og da denne fikk en positiv mottakelse, fikk Elling mot nok til å sende noen av komposisjonene sine til Grieg. Det var ikke uvanlig at etablerte komponister fikk tilsendt pakker av dette slaget, og de fleste ble nok aldri besvart. Reaksjonen han nå fikk fra Grieg, overrasket sannsynligvis Elling selv, for komposisjonene hans skulle bli tema i et leserinnlegg i *Bergens Tidende* den 14. mars 1885. Der skrev Grieg:

> *Catharinus Elling heder en ung norsk Musiker, som nylig fra Kristiania, hvor han er bosat, har sendt mig en vældig Hoben Manu-skripter til Gjennemsyn. Den Slags Sendinger hører ikke til Sjeldenhederne, men da Kvantitetet i Almindelighed saa fulstændig kvæler Kvaliteten, tilstaar jeg ærlig, at jeg, klog af Erfaring, just ikke aabnede Pakken i stor Spænding. Hvor stor var derfor min Overraskelse og Glæde, da faa Takter viste mig, at jeg stod ligeoverfor en lyrisk Begavelse af høj Rang.*

Catharinus Elling. Foto: Ernest Rude (Nasjonalbiblioteket)

Griegs entusiasme for den unge Elling bevises ved at han fikk satt flere Elling-verk opp på sine egne konserter etter at hans kommentar stod på trykk. Året etter, i 1886, skulle Grieg på ny bli døråpner for Elling, da han støttet en søknad om legatstøtte for å la Elling studere i Tyskland. Her kom Elling i særlig kontakt med den østerrikske komponisten Heinrich von Herzogenberg, som var en nær venn av Johannes Brahms. Denne koplingen satte dype spor i Elling, og i mye av Ellings musikk hører man klart påvirkningen fra Brahms og de eldre romantikerne Schumann og Mendelssohn.

Etter flere år i Tyskland fikk Elling et kort opphold i Norge i 1889, hvor han holdt en ny konsert som ble svært godt mottatt. Etterpå giftet han seg med Ulrikke («Ulla») Ramm, og paret reiste kort tid etter tilbake til Berlin. Deres tidligste økonomiske arrangement var ukonvensjonelt for tiden, men ble en velsignelse for kunstneren Elling: Ulrikke var utdannet fysioterapeut, og kunne forsørge familien, så han fikk vie seg fullstendig til komponistgjerningen. Dette gav ham blant annet anledning til å skrive operaen *Kosakkerne* (1894), med en libretto av Edvard Hagerup Bull, basert på et verk av Nikolaj Gogol. Dette er regnet som det første operaprosjektet med norsk komponist som ble oppført i Norge – siden Grieg og Bjørnsons *Olav Trygvason* forble uferdig, og Martin Udbyes *Fredkulla* først i moderne tid har blitt framført i sin helhet. Verket ble mottatt med stor entusiasme, og fikk totalt sju framføringer. I de to påfølgende årene fulgte oratoriet *Den forlorne Søn* (1896), som fikk sin urpremiere i 1897, med Iver Holter som dirigent.

I 1886 reiste familien tilbake til Kristiania, og Elling inntok en rekke ulike roller i byens musikkliv. Her ble han knyttet til Musikkonservatoriet og var lærer for flere viktige norske komponister, blant annet David Monrad Johansen og Fartein Valen. Utover dette var han i en periode dirigent for Drammen sangforening, og etter århundreskiftet tok han også opp igjen virksomheten som musikkritiker, denne gangen for *Morgenposten*. På tampen av århundret tok livet hans en uventet vending, da han begynte å vise stor interesse for innsamling av norsk folkemusikkmateriale. Det er uvisst hva som fikk Elling interessert i dette arbeidet. Griegs arbeid for den norske folkemusikken var nok en viktig påvirkningskilde, men entusiasmen kan også ha kommet fra kretsen rundt Brahms, hvor folkemusikk og dens musikalske potensiale ble mottatt med stor iver. Arbeidet med å samle inn norske folketoner begynte Elling i 1898, og utover 1900-tallet får man unektelig inntrykk av at folkemusikken hadde høyere prioritet hos ham enn hans egen komposisjonsvirksomhet. Publikasjonene hans har vært av stor nasjonal betydning – det er få som kan sies å ha gjort mer enn Elling når det gjelder innsamling av norske folketoner.

Om det likevel er *Kosakkerne* som er regnet som storverket til Elling, var det musikken i de mindre formene som ble hørt mest: Mens operaframføringer hørte til sjeldenhetene, eksisterte det et nærmest umettelig marked for klavermusikk. Som de fleste andre komponister på denne tiden skrev Elling først for klaver, og han beskjeftiget seg videre med klaveret som uttrykksform gjennom hele sin karriere som komponist.

Her foreligger nå for første gang i historien Ellings klaververker innspilt i klingende form på CD. Spennet i utvalget er stort, fra hans opus 1 til verker fra hans modne alder. Det tilsynelatende enkle verket *Vals* op. 1 har i sine harmoniske vendinger en egenart som gjør den mer interessant enn man kanskje først innser, og måten formen er brukt på gir komponisten muligheten til å vise fram grunnideen i satsen fra mange ulike perspektiver. Denne valsen er ytterst enkel hva melodi gjelder, men man skal ikke gå lenger enn til de to verkene i op. 2 før man allerede ser kimen til melodikeren Elling, som preger hele hans videre produksjon.

Ellings lidenskapelige forhold til norsk folkemusikk får også sitt musikalske uttrykk på denne CD-en. Fra hans folkemusikalske innsamlingsarbeid presenteres *Norske Folkemelodier for Klaver*. Disse vitale stykkene ble gitt ut i 1910. Den elegante utformingen av klaversatsen er relatert til egenarten i hver enkelt folketone og vitner om stor respekt for det originale stoffet. Elling har likevel fått kritikk for å ha tilpasset stoffet for mye til de klassiske formene, både av samtiden og ettertiden. Denne kritikken er ikke helt urettmessig: Arbeidet hans ble tross alt gjort på samme tid som Béla Bartók presenterte østeuropeisk folkemusikk på en langt mer kompromissløs måte. At Elling hadde genuin sympati for folkemusikken og dens egenart, kan man forstå av at han, i tillegg til sitt innsamlede materiale, skrev flere bøker om norsk folkemusikk. Når han likevel ofte kledde folkemusikken i kunstmusikkens drakt, kan man kanskje best forstå dette som et valg for å gjøre musikken tilgjengelig for et større publikum. Historien ga ham bedre grunner til dette enn man kanskje kunne tenke seg: Griegs *Slåtter* op. 72, der han skrev inn borduntoner fra hardingfela på tvers av den klassiske akkordlæren, skapte kanskje sensasjon blant franske avantgardister, men de vant overraskende liten aksept i norske kretser, og har først i senere år høstet anerkjennelsen de fortjener. Elling var av gemytt ingen avantgardist, og kan ha konkludert med at musikken ville få en større gjennomslagskraft i norske musikkretser om han gjorde materialet tilgjengelig i hevdvunne former. Elling var godt skikket til å håndtere et prosjekt etter disse premissene: Han hadde solid bakgrunn i komposisjon i «strenge former» under studiene i Tyskland, og behersket den klassiske komposisjonsteknikken til fullkommenhet.

Denne CD-en byr på klavermusikk med stort mangfold. Her finnes sjarmerende og presist formulerte småstykker, for eksempel i samlingene *Svundne Dage*, som tidligere ble mye benyttet i klaverundervisning. Man finner også stort anlagte klaverstykker, som for eksempel hans *Scherzi for Klaver*, hvor Elling viser seg både som virtuos og som en symfoniker på klaveret. I *Sanger uten Ord* og *Et Kjærlighetsdikt* kommer Ellings poetiske åre sterkt til uttrykk. Selv om hans tilknytning til tysk tradisjon er tydelig, kommer hans personlige musikalske tonefall klart til uttrykk på denne CD-en. Elling har sin egen musikalske stemme. Ikke rart at selveste Edvard Grieg ble begeistret: *Elling er en lyrisk begavelse – og med en egenartet karakter!*

– Halvor K. Hosar

På Edvard Griegs initiativ kom Concertgebouw-orkesteret fra Amsterdam til Bergen sommeren 1898. Dette var orkesterets første utenlandsturné. Flere norske komponister fikk ved denne anledningen dirigere egne verker. Catharinus Ellings orkesterverk *Tema med Variasjoner* ble en stor suksess.

I bakerste rad stående fra venstre: Christian Cappelen, Ole Olsen, Iver Holter og Edvard Grieg.
Sittende fra venstre: Catharinus Elling, Gerhard Schjelderup, Agathe Backer Grøndahl, Christian Sinding, Johan Svendsen og Johan Halvorsen.
Foto: K. Nyblin (Nasjonalbiblioteket)

On Edvard Grieg´s initiative the Concertgebouw Orchestra came from Amsterdam to Bergen in 1898. This was the orchestra´s first tour abroad. On this occasion several Norwegian composers had the opportunity to conduct their own works. Catharinus Elling´s work *Theme and Variations,* was a great success.

Behind, left to right, standing: Christian Cappelen, Ole Olsen, Iver Holter and Edvard Grieg.
Sitting, left to right: Catharinus Elling, Gerhard Schjelderup, Agathe Backer Grøndahl, Christian Sinding, Johan Svendsen and Johan Halvorsen.
Photo: K. Nyblin (National Library of Norway)

The Norwegian composer Catharinus Elling (1858–1942) left a large and interesting body of music for the piano. The music has never previously been recorded. Now, at last, the audience can get a look into his musical world!

Catharinus Elling was born on 13 September in Kristiania (Oslo). Both of his parents were musical, and their son's musical education began early. In 1874, Elling enrolled as a student of philology at the University of Oslo, and graduated in 1883. However, he more than anything wanted to dedicate himself to music, and as a part of his studies he went to Leipzig to study piano and composition in the years 1877–78.

Grieg would be a great benefactor for Elling, both musically and in a more practical sense, as he was for many Norwegian composers of Elling's generation. Elling had his first compositions published in 1881, but held a rather low profile in Norwegian musical life in the early years of his career, save as a music critic. In 1884 he held his first concert evening with his own works, and when this was positively received, Elling mustered the courage to send some of his compositions to Grieg. It was not unusual for established composers to be sent such packages, and most of them never received an answer. The reaction from Grieg, however, must have surprised Elling himself, as his compositions was the topic of a letter sent to the newspaper *Bergens Tidende* on 14 March 1885. Here, Grieg wrote as follows:

> *Catharinus Elling is the name of a young Norwegian musician, who recently sent me a large pile of composition to look through from Kristiania, where he is situated. These kinds of parcels are not rare, but as the quantity normally so completely overpower the quality, I must confess that I, wise from experience, did not open the parcel in great excitement. How big was my surprise and joy, then, when only a few bars showed me that I was in the presence of a lyrical talent of high rank.*

Grieg's enthusiasm for the young Elling is shown by the fact that he announced concerts where Elling's works would be performed alongside his own after the announcement. In the following year, 1886, Grieg would again help Elling, when he supported an application to finance further studies in Germany. Here, Elling got in especially close contact with the Austrian composer Heinrich von Herzogenberg, who was a close friend of Johannes Brahms. This connection left deep traces in Elling, and in much of Elling's music one hears clearly the influence of Brahms and the older romantics Schumann and Mendelssohn.

After several years in Germany, Elling had a short stay in Norway in 1889, where he held a new concert, which was also very well received. After this, he married Ulrikke («Ulla») Ramm, and the couple traveled back to Berlin shortly thereafter. Their earliest economical arrangements were unconventional at the time, but a blessing for Elling as artist: Ulrikke was educated as a physiotherapist, and could support the family while he dedicated himself to composition. This allowed him, among other things, to write his largest work, the opera *Kosakkerne* (the Cossacks, 1894), on a libretto by the Norwegian author Edvard Hagerup Bull, which was based on a work by Nikolai Gogol. This is considered to be the first Norwegian opera performed in Norway – as Grieg's *Olav Trygvason* was never finished, and only parts of Martin Udbye's *Fredkulla* had been performed. The work was received with great enthusiasm, and received seven performances in total. In 1897 the follow-up work, the oratorio *Den forlorne Søn* (the Forlorn Son; 1896), had its premiere, with Iver Holter as conductor.

In 1886 the family traveled back to Kristiania, and Elling took on a number of different roles in the musical life in the city. He became a teacher at the music conservatory, and was the teacher of a number of important Norwegian composers, such as David Monrad Johansen and Fartein Valen. He also took on responsibilities as a choral conductor, and again took on tasks as a music critic. At the end of the century, his life took an unexpected turn, as Elling began to show a great interest in the collection of Norwegian folk music. What made Elling interested in this work is unknown. Grieg's work with Norwegian folk tunes was certainly an important influence, but he may also have been enthused by the Brahms circle, where folk music and its musical potential were eagerly received. Elling began collecting folk tunes in 1898, and during the 1900s one gets the undeniable impression that the folk material had a higher priority for him than his own compositions. His publications in this field have been of national importance – few can be said to have done as much Elling when it comes to the collection of Norwegin folk tunes.

Kosakkerne may well be considered Elling's *magnus opus*, but his music in smaller forms that was heard far more often: while operatic performances were rare, there existed a near-insatible market for piano music. Like most composers of his day, Elling wrote his very first works for piano, and he continued to hone the expressional devices afforded by the piano through his entire career as composer.

Here one finds, for the first time in history, Elling's piano works recorded in living tones on CD. The width of the material is big, from his opus 1 to pieces from his maturity. The apparently simple *Waltz* op. 1 has in its harmonic turns a distinctive quality that makes it more interesting than one might first realize, and the way the musical form is used gives the composer the opportunity to show the movements foundational idea from many different perspectives. This waltz is utterly basic when it comes to melody, but we need go no further than the two works in op. 2 to see the contours of Elling as melodist, a quality that was to define the rest of his production.

Ellings passionate relationship with Norwegian folk music is also showcased on this CD. From his works of collected folk material *Norske Folkemelodier for Klaver* (Norwegian Folk Tunes for Piano) is presented. These lively pieces were published in 1910. The elegant shaping of their settings for piano springs from the uniqueness of each particular folk tune, and bears witness of great respect for the original material. Elling has nevertheless been criticized, both by his contemporaries and by posterity, for having adapted the material to classical forms. This criticism is not entirely unjustified: after all, his work was done around the same time that Béla Bartók presented Eastern-European folk music in a far more uncompromising manner. That Elling had genuine sympathy with folk music and its distinctive features is understood by the fact that he, in addition to publishing folk material, wrote several books on Norwegian folk music. When he still decided to drape the material in the forms of art music, one might best understand this as a way to make the music available to a larger audience. History gave him better reasons for this than one might think: Grieg's *Slåtter* op. 72, where he employed drone notes characteristic of the Hardanger fiddle, but in defiance of conventional classical harmony, may have caused a sensation among the French avant-garde, but they won surprisingly little acceptance in Norwegian circles, and have only received their deserved acclaim in recent years. Elling's disposition was not disposed towards avant-gardism, and he might not unreasonably have concluded that the music would have a bigger impact it it was made available in time-honoured forms. Elling was well-suited to handle a project on these premises: he had a solid background in "strict forms" from his studies in Germany, and commanded traditional classical technique masterfully.

This CD offers piano music of great variety. Here, one finds charming and precisely formulated tidbits, such as in the collections *Svundne Dage* (Days Gone By), that were often used as didactic pieces in Norway in earlier years. One also finds grandly conceived works such as his *Scherzi for Piano*, where Elling shows himself as a virtuoso and as a symphonically minded pianist. I *Sanger uten Ord* (Songs Without Words) and *Et Kjærlighetsdikt* (A Love Poem), Elling's penchant for poetic expression is brought to the fore. Even if the connection to the German tradition is obvious, his personal musical style permeates this CD. Elling has his own musical voice. It is no wonder that Edvard Grieg himself was excited by him: *Elling is a lyrical hotshot – and has a character of his own*!

– Halvor K. Hosar

Rune Alver

Rune Alver har lang fartstid som utøver av Griegs musikk på Edvard Grieg Museum Troldhaugen. Han har omfattende konsertvirksomhet som solist og kammermusiker med konserter i mange europeiske land, Russland, Kina og Sør-Afrika. I 2013 debuterte han med solo-recital i Carnegie Hall, New York. Rune Alver samarbeider med fremtredende musikere, skuespillere og billedkunstnere i tradisjonelle og mer eksperimentelle former. Han har spilt inn en rekke kritikerroste CD-er, deriblant hele Johannes M. Rivertz' og David Monrad Johansens klaverproduksjon.

Rune Alver has many years of experience performing Grieg's music at the Edvard Grieg Museum Troldhaugen. He maintains an extensive concert schedule as soloist and chamber musician with performances throughout Europe and in Russia, China and South Africa. In 2013 he performed a solo recital at Carnegie Hall in New York City. Rune Alver collaborates with leading musicians, actors and visual artists in traditional and more experimental contexts. He has recorded a number of critically acclaimed albums, among them the complete piano works of Johannes M. Rivertz and David Monrad Johansen.

www.runealver.no

CATHARINUS ELLING
(1858–1942)

01) **Vals, op. 1** 02:09

To Klaverstykker, op. 2
02) I. Alla marcia 03:00
03) II. Scherzo 03:10

Sanger uten Ord, op. 3
04) I. Andante sempre legato 03:01
05) II. Allegretto 02:23
06) III. Andantino 02:32
07) IV. Allegretto 02:58

Norske Folkemelodier
bearbeidet for Klaver

To Brudeslaatter fra Sundfjord
08) I. Naar de reiser til Kirken 00:32
09) II. Naar de kommer fra Kirken 01:04

10) **Baansull fra Førde, Sundfjord** 00:46

11) **Huldresull fra Opdal** 00:52

12) **Baansull fra Sundfjord** 00:46

13) **Halling fra Førde, Sundfjord** 00:36

14) **Bruremarsch fra Sundmøre** 00:56

15) **Gjeitelokk fra Bræim, Nordfjord** 00:28

16) **Halling fra Førde, Sundfjord** 00:26

Fire Klaverstykker
17) I. Andante 01:43
18) II. Giocoso 00:58
19) III. Lento 02:12
20) IV. Giocoso 02:05

Et Kjærlighetsdikt
21) Tvivl. Han: Langsomt, dvælende 03:54
22) Svar. Hun: Jævnt bevæget, ligesom beroligende 02:50

Svundne Dage
Klaverstykker Hefte 1

23) Om Morgenen 01:12
24) Det spøger! 01:11
25) Vemod 02:02
26) Lykke over Lykke 00:45

Svundne Dage
Klaverstykker Hefte 2

27) Smaagutternes Flag-Marsch 01:43
28) Det tabte Paradis 01:49
29) Vildkat 00:52
30) Idyl 03:00

Vals-Capricer
31) I. Con passione 02:47
32) II. Vivo 04:19

Snapshots for Klaver
33) I. Andante 00:58
34) II. Vivo 00:33
35) III. Poco mosso 01:22
36) IV. Vivace 01:43

Scherzi for Klaver
37) I. Energico 04:34
38) II. Agitato 04:22

RECORDED IN SOFIENBERG CHURCH, OSLO, 5–7 MARCH 2018

PRODUCER: **VEGARD LANDAAS**

BALANCE ENGINEER: **THOMAS WOLDEN**

EDITING: **VEGARD LANDAAS**

MASTERING: **THOMAS WOLDEN**

PIANO TECHNICIAN: **THRON IRBY**

BOOKLET NOTES (NORWEGIAN/ENGLISH): **HALVOR K. HOSAR**

BOOKLET EDITOR: **HEGE WOLLENG**

COVER AND ARTIST PHOTOS: **ANNA-JULIA GRANBERG / BLUNDERBUSS**

ARCHIVE PHOTOS: **NATIONAL LIBRARY OF NORWAY**

THIS RECORDING HAS BEEN MADE POSSIBLE WITH SUPPORT FROM:

ARTS COUNCIL NORWAY

FUND FOR PERFORMING ARTISTS

NORWEGIAN MUSICIANS' UNION

INGER JOHANNE AND ROAR EKTVEDT, FREKHAUG

LAWO

LWC1185 ℗ 2019 LAWO © 2019
LAWO CLASSICS www.lawo.no